

ወፍሪ ዘመቻ አዴታ ትግራይ

ሙሉጌታ በሪሁን

07-18-21

አቆዲመ ንዘም ነዚ ወፍሪ እዙይ፡-ብሸም እተን ኸቡራት ወልድቲ ጀጋኑን፡ጀጋኑን ዋዕሮታት ትግራይ፡ ምስያሞም እናድነቕኩን፡እናመስገንኩን፡ ንተን ሰብ ታሪክን፡ጀግንነት ትግራይ ወነንቲ ዝኾና አዴታት ድማ እንኳዕ ደስ በለክን ኸብለን እፈቱ።

ከምዘፍለጥ ተጋሩ ታሪኽ ኣብ ምስራሕ እምበር፡ታሪኽ ኣብ ምስናድ ድኹማት ምኳና ሎሚ፡ሎሚ እናበርሃልና ስለዝመጸ፡ኸብ ስሕተትና ፈቲና እንተይኮነስ ተገዲድና እት ጭቡጥ ታሪኽና እና ሰነድና ንደቅናን፡ደቂ ደቕናን እነማሓላልፈሉ እዋን በዒሕና ንርከብ።

እምባአርከስ አዶ ትግራይወይቲ እንትንብል ናይ ኩሉ ትግራዊይነት መግለጺት፡ ባዓልቲ ዋና እንትትከውን ኸሳብ እንደልዮ፡ጊዜን ርሕቆትን ንድሕሪትን፡ንቕድሚትን ከይድና እንረኽቦ ታሪኽ ትግራይዎትን፡ ትግራዊይነትን ዋና መሰረቱ “አዶ ትግራይወይቲ እዩ” መሰረቱ ማህጸን ትግራይወይቲ እዩ። ኾይኑ ግን አዶ ትግራይ ከምቲ ከዝረበላን፡ ከገሓፈላን፡ ዝግበኦ ታሪኽ ግን አይተጽሓፈላን፡ አይተዘረበላን።

ኸብዙይ ተላዒልና ንዝመጽእ እዋን ሙሁራት፡ደረሰቲ፡ ከየንቲን ታሪኽ አዶ እዚ ኸቡርን፡ በሊሕን፡ ጀግናን ማህጸን ትግራይወይቲ፡ ብሳይንሳዊን ኣብ ጭቡጥ መርትዖን ተደሪኹም ንመበል ፳፩ ክ/ዘመን ብዝምጥን ስራሕ፤ ንማሕበረሰብ ዓለም ብምግዋሕ፡ ናብ ረብሓ ትግራይና ይቕይርዎ ኢሎ ብምእማን ሓሳብይ እገልጽ።

አነ ድማ ብወገነይ ኸብ ዝፈልጦ ታሪኽን ሓድግታትን፡ ኸብሪ ማንነት ትግራዊይነት ተላዒሎ ብንዒሻትለይ ንዘን ዋዕሮታት ወለደይ፡ እሕዋተይ፡ደቀይን ኸንደይናይ ኹሩዕን ሕቡንን ምዃነይ፡ ውሽጢይ ንምግላጽ ስለዝኾነ፡ ምሉእነቱን አቀራረብኡን ብዘለኒ ብቕዓትን፡ ፍልጠትን ምዃኑ እናዘኻኸርኹ፡ንዚ ሓሳብይ ተደሪኹ/ተደሪኹ ንምስፋሕ ዝደለየ ኹሉ ብዘይ ስኽፍታ ምጥቓም ይካአል እዩ።

ታሪኽ አዶታት ትግራይ ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝገለጽኩም፡ክሳብ ድሌትና መጢጥና ክንወስዶ እንኸእለሉ ተዘራቡን፡ ተገሓፉን ዘይውዳእ ሰብ ታሪክ ኣኸሱማዊያን ስለዝኾና፡ አነም ናብ ኣኸሱም ኸወስደኩም።

እወ ታሪኽ አዶ ትግራይወይቲ ንኸጀምር ዝመረጽኩሉ ጊዜ ናይ ንግስተ ሳባ እዋን እዩ። ብቲ ዘለኒ ታሪኽዊ መረዳኢታ ካብ ዝወጡና ናይ ፪ኪሎ ሜትር ርሕቆት፡ ንአንፈት ምዕራብ ኣኸሱም “ድንጉር” ዝርከብ ፍርስራሕ መናድቕ፡ ቕልዑ ኸይና ጽዓዱ እናመጹ እንትሪእዎ፡ ዋላኹ ብዙሕ እንተዘይተረድኡ፡ እንዳ “ንግስተ ሳባ” እናተባህሎ እናርአይኩ እዩ ዓብይ። እወ ንግስተ ሳባ፡ንንግስተ ሳባ ዝወለደ “ማህጸን” ማህጸን ትግራይወይቲ፡ከም ታሪኽ ዝብሎ

ኣብ እዋና “ንግስተ ሳባ” ብዝነበራ ብልሒን ጥበብን፡ዝበለጸ ኸትዓብን ኸትስልጥንን ብዝነበራ ድሌት፡እቲ ብወረ እትሰምዖን ንኸትረኽቦ ትብህጋን/ትምነዮ ዝነበረት፡ውሩይ ንጉስ ናይ እስራኤል “ንጉስ ሰለሞን” ነበረ።

ንሳም ብቲ ዝነበራ ሓበሬታን፡ ሃንቀውታ ሓዳሽ ፍልጠትን፡ጥበባዊ አማሓዳድራን፡ ኸብ ንጉስ ሰለሞን ኸትማሃር ስለዝደለየት፡ ዝታሓዝ ናይ ሃገራ ኣኸሱም ዝውክሉ ውህብቶታት ሒዛ ኸትሪዖ ኸደት። ድሕሪ ናይ ነዊሕ መንገዲ እግሪ ድማ ናብ እስራኤል በጽሖት።ምስ ንጉስ ሰለሞን ድማ ተራኸበት።ንጉስ ሰለሞን ብግዲኡ ብዛዕባ ንግስተ ሳባን ግዝኢታ “ግዝኢት ኣኸሱምን” ብዙሕ ሓበሬታን አፍልጦን ስለዝነበሮ ንንግስተ ሳባ ብዝላዓለ ኸብሪ ተቐበላ። ንጉስ ሰለሞን ብወገኑ እቲ ብወረ ዝሰሞኦ ዝነበረ ታሪኽ ንግስተ ሳባ ከምዘሎ ኾይኑ፡ብጽባቕ ንግስተ ሳባ ድማ ተገረመን፡ተማረኸን ፡ንጉስ ሰለሞን፡ተፈጥሮአዊ ኩለንተና ንግስተ ሳባ ስለ ዝማረኸቶ ብቐሊሉ ኸፈላለያ አይፈቐደን። ደፊሩ ድማ ጋሽኡ ክደፍር እውን አይኻአለን። ግን ጥበብ ንባዓል ሞይኡ ስለዝኾነ፡ የግዳስ ኣብ ሓደ ናይ ድራር ምሽት፡ጨው ዝበዝሖ ድራር ኣብሊዑ፡ብጥበብ ረትዓሞ፡ንሳም ከምተረትዕት አሚና ድሌቱ ፈጸመት፡ዝብል አፈ ታሪክ አሎ።

ድሕሪኡ ንግስተ ሳባ ንቐዳማይ ምኒሊክ ጥንሲ ሒዛ ተመልሰት፡ንግስተ ሳባ ንቐዳማይ ምኒሊክ ምስ ወለደት፡ ብቲ ስነልቦና ትግራዊይነትን፡ ኩርዓትን ተሃኒጹ ኸዓብይ ድማ ገበረት።

እወ ምኒሊክ ወዲ ፳፩ ዓመት ምስኮነ አቦይ በለሞ፡ ንእስራኤል ብምኻድ ምስ ንጉስ ሰለሞን

ምስ ወላዲኡ ተራኸበ። እንትምለስ እንተሎ፣ ድማ ወላዲኡ ንጉስ ሰለሞን፣ ወዲይ በይኑ ኸምለስ ይብሉ ኢሉ ብምእማን ካብ ኩሎም አቕይሾት እስራኤል፣ በበኹሪ ደቆም ንኸህብም ወሰነ። ኣብ ርእሲኡ እታ መሰረት ትግራዊይነት ዝኾነት “ጽላተ ሙሴ” እተን ዋና ቃለ እግዚአብሔር ዝባሃላ ወይኻዓ “አርክ ኦፍ ዚካቭነንት” ሒዙ ተመሊሱ ይባሃል። እቶም ኻብ ጊዜ ደርጊ ጀመሩ ኸሳብ ሎሚ፣ ንእስራኤል ዝግዕዙ ዘለው፣ ቤተ እስራኤላዊያን፣ ሸኡ ዝመጹ ከምዝኾኑ ታሪኽ ይነግረና። እዙይ ኻፍቲ ጀግና ባዓልቲ ጥበብን ወላዲት ኣዶ ማህጸን ትግራዊይቲ ዘተገብረ ታሪኽ ግን ድማ ብዙሕ ዘይተዘረበሉን ዘይተገላገሉን ሓዲ እዩ። ኣብ ውሽጢ ትግራይና ዘሎ ኹሉ ባሕላዊ፣ እምነታዊ፣ ታሪካዊን ጀግንነታዊን ክብርታትና፣

ቐርስታትናን ውጽኢትን ፍረ እዛ ለዋህ፣ ሓላል፣ ጥዕምቲ ኣዶ ትግራዊይቲ እዩ። እዞም ቆጶርኻ ዘይውድኡ ጀጋኑን ዋዕሮታትን ትግራይ ውጽኢት ማህፀን ቴዎዬ፣ አሻዬ፣ እምበይተዬ፣ ኣደዎዬ፣ ሓላለዬ እዩ። ንስኻ ፣ንስኺ ኩላህና ውጽኢት እቲ ጥዑም፣ፈቓር፣ ርህሩህ ማህጸን ኣዴና፣ ማዓርና ትግራይና ኢና።
እዙይ እዩ ንዓና ዝገልጸና

እወ ታሪኽና ታሪኽ ጀግንነት፣ ማህጸን ትግራዊይቲ ኸምኒ “አብርሃ ወአጽብሃ” ወይድማ (ኤዛናን ሲዘናን) ዝበሉ ጀጋኑ ዝወለደ ማህጸን ትግራይ፣ እኒ አብርሃ ወአጽብሃ እውን ተኸትኹቶም ዝዓበይሉ ማንነትን፣ ንቲ ዝላዓለ ታሪኻዊ ምትእትታው ኸርስትና ሃይማኖት ናብ አኸሱም፣ ኮነ ፈላሞት ነገስታት፣ብምስሎም ሰልዲ (ገንዘብ) ዝፈጠሩ፣ ብጀግንነቶም ኸሳብ የመንን፣ ምብራቕ አፍሪቓ ዝማሓዳድሩ ጀጋኑ ነገስታት ዝፈጠረ ማህጸን ወላዲት ትግራይ እዩ። እኒ ነብዩ ማሓመድ ገኒሑን፣ ሓብሒቡን ንዝላዓለ መሪሕነትን ምስረታ “እስልምና”

ሃይማኖት ዘብቐዐን ስነልቦናዊ ትግራዊይቲ ኣዶ እዩ (ታሪኽ ከምዝብለና ሞግዚት ናይ ነብይ መሓመድ ሓበሻ ከምዝነበረት ስለዝግለጽ እዩ)። ብምቕጻል፣እኒ ራእሲ ደጌናን(እምሓሩ ራስ ዳሽን ዝብልዎ ትግራዊይ ራስ ደጌና) እዩ፣ ራእሲ ስሑል ሚካኤልን ዝፍረዩ ማህጸን ትግራዊይቲ ኣዶ እዩ። ኮታስ ዘይተጻጻፈ እምበር ዘይተገብረ ታሪኽ ኣዶታት ትግራይኮ የለን። ናብ ናይ ቀረባ እዋን ታሪኽና ክንመጽእ እንተለና ድማ፣ ኸምኒ ሃጺይ ዮውሃንስ ሆይ ንጉስ

ነገሰት ዘኢትዮጵያ፣ እኒ ራእሲ አሉላ አባ ነጋ፣ ኸምኒ ባሻይ አውዳሎም ዝበሉ ጀጋኑ እውን ፍረ ውጽኢት ማህጸን ትግራይይቲ አዶ እዮም።

እወ ትግራይይቲ አዶ መወዳእታ ዘይብሎም ጀጋኑ ዘፍረየት፣ ከምኒ ብላታ ሃይለማርያም ረዳ መስረቲ ቐዳማይ ወያነ፣ ኸምኒ ተጋዳላይ ጠ/ሚኒስተር መለሰ ዜናዊ፣ አምባሳደር ሰዩም መስፍን፣ ተጋዳላይ አባይ ጽሃዬ፣ ተጋዳላይ አስመላሽ ወ/ስላሴ ዝበሉ መስረቲ ጄኔራል ወያነ ጀጋኑ ዘፍረዩ ኸቡር ማህጸን አዶ ትግራይይቲ። ከመይ ጌርኻ ዕሸሽ ይባሃል። አየን ተጻሒፉስ አየናይ ኸሕደግ።

ኮይኑ ግን አዴታትናን ዋዕርታትናን፣ እቲ ዝግበዐን ታሪኻዊ ቦታን፣ ኸብሪን እንተይተዋሃበን ጸኒሐን እየን። ከም ተጋሩ ንቐድሚት ከወሰደናን ከሰጉመናን ዝኸበል ድማ፣ ነቲ አብ ኢድናን፣ አብ ትሕዝቶናን ዝንሄ፣ ካለእ ዓለም ተሃንቂዉ ከውንኖ ዘይኸእል ታሪኽን ውህብቶን አዴታትና አፍሎጦን ኸብሪን ብምሃብ፣ ንዝበለጸ ሓድነትን ረብሓን መጻኢት ትግራይና ንውዕሎ! ዝብል ሓሳብን እምነትን አለኒ።

ብፍላይ አፍቲ ዝሓለፈ ናይ ፲፯ ዓመት ብረታዊ ቻልሲ ወለዲ ትግራይን፣ ዋዕርታት ትግራይ ዘይተሓለለ ዝዚፍ አበርክቶ ጌረን እየን።

ቐዳማይ ንንሕድሕዲኡ ተጋዳላይ ብትግራይይነት ስነልቦና ሃረጸን ብምዕባይ። ቐጸለን ደቐን ንቲ ትግራይይነት ማንነት ተኾሊዑ ንኸወጽእ ደቐን መሪቐን ብምስዳድ።

ሳልሳይ አፍቲ ቻልሲ ደጀን ደቐንን ተጋደልቲን ኮይነን ዝኸእለተን ብምውፋይ፣ ናይቲ ቻልሲ ዓንደ ሑቕ እንትኾና፣ ዋዕርታ ትግራይ ድማ፣ ናብረዐንን ትምህርተንን ራሕራሔን፣ ብምግዳል ታሪኻዊ ሓላፍነተን ተዋጊኤን እየን።

ኸብዚአተን ድማ ብፍላይ ብፍላይ ከምኒ ማርታ፣ ቐሺ ጉበሩ፣ እኒ ባዓል ሞንጀርኖ ተጋዳሊት ፈትለወርቅ ገ/እግዚአብሄር፣ ባዓልቲ ኸልተ ምዕራፍ ንምግላጽ ዝአክል እምበር አሻሓት እየን።

እምባአር ከስ እዘን ሓላላት፣ፈቓራት፣ ርህራሃት ወለዲ ጀጋኑ እየን፣ ብን ባዓል አብይ አሕመድን፣ ኢሳያስ አፈወርቂን ፣ናይ ዘርኢ ምጽናት ጌናት አብ ልዕሊኤን ተፈሪድወን። ብአየርን፣ብቦምቢን፣ ብጥይትን ኸቐጥቐጣ ተፈሪድወን። እወ እዘን ወላዳት ጀጋኑ ትግራይታት፣ ንኸይወልዳ ብዕሊ ብዝረሰነ ሓፂን ማህጸንን ተቶኺሱ። እወ እዘን ፈቓራት፣ ሓደግቲ(ይቕረ ባሃልቲ)ሃይማኖተኛታት፣ አዴታት እየን እዚ ኹሉ መከራ ተፈሪድወን።

ንምንታይ ? ንዝብል ሕቶ ዋላኻ ዘእምን ጭቡጥ መርትዖ እንተዘሃለወ፣ ንሕና ተጋሩ ኢና፣

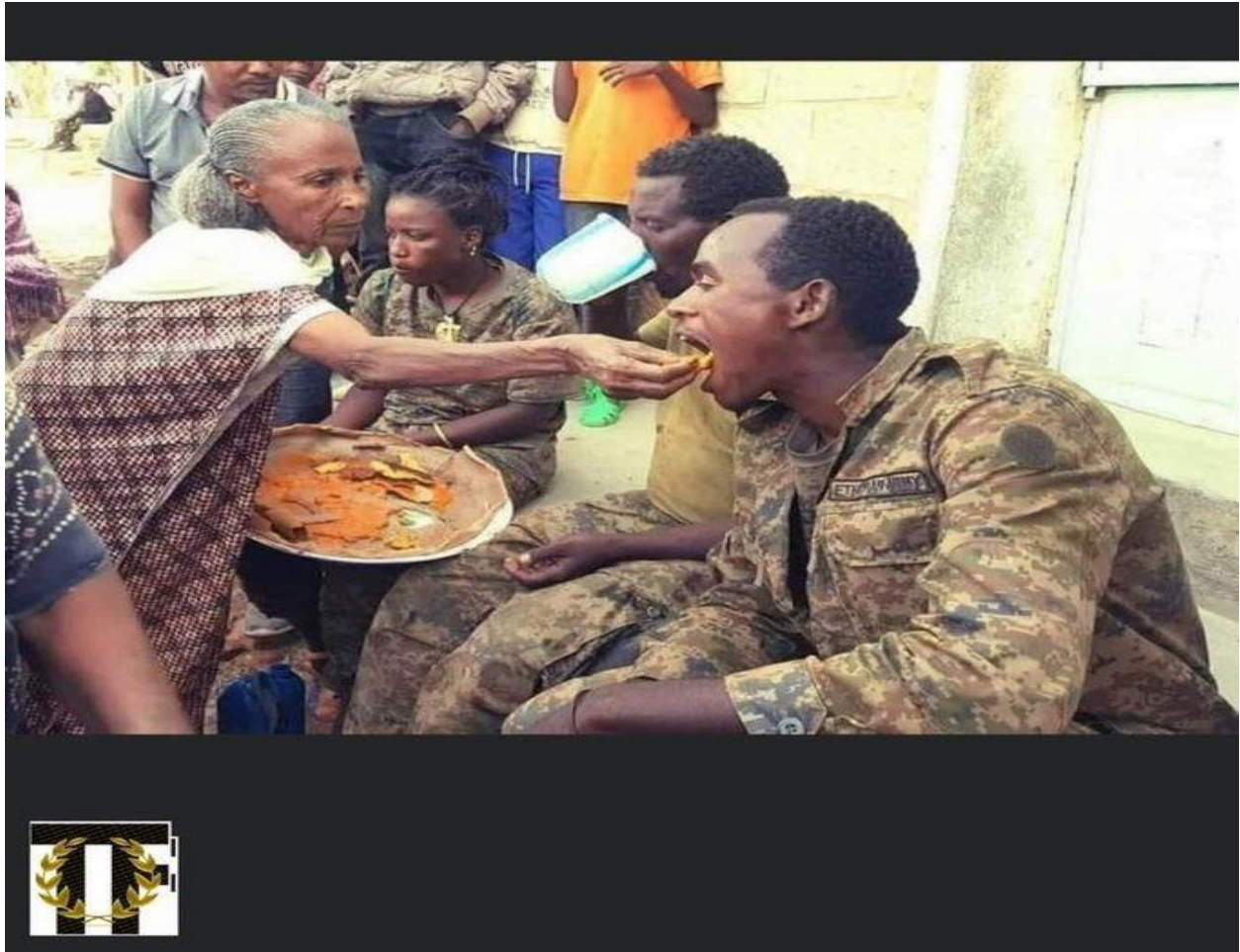
ንሳቶም ድማ ተጋሩ አይኮኑን። ትግራይይነት ጽንዓት፣ ርህራሃት፣ ዓርሰ እምነት፣ ጀግንነት፣ ቐንዕናን ሕድግትን እዩ። እዙይ ድማ ካብ ንእስነትኻ በወላዲኻን፣ ብወላዲትኻ አዴኻን ዝዝራእን፣ እናተኾትኩተ

ዝዓብይ ማንነት እዩ። ስለዝደለኻዮ እትረኽቦ እንተይኮነስ፣ ንአሻሓት ዓመታት እናተወራረስን፣ እናተሓላለፈን ናባና፣ ናብዝ ናይ ሎሚ ወለዶ ዝሓለፈ ኸቡር ማንነት እዩ ትግራይይነት ማለት! ናይዚ ማንነት እዙይ ዋና ባዓልቲ ዝሃ ድማ አዶ ትግራይይቲ ትባሃል። በዙይ ድማ አዴታትና ከኸርዓ ይግባእ።

መግለፂ ትግራይይቲ ሓንቲ አዶ እዙይ ይመስል።ኸቐትላ ንዝመጸ እሱብ ወታደር፣ ማሪኻ እተዕንግልን፣ተኹልስን ትግራይይቲ አዶ።

ኸብሪ ንዓኺ ይኹን አደይ ማዓረይ።ንሶም እንትወርዱ ብተጋብርኺ ሰማይ ትሰቐሊ አለኺ

ቴዎዬ፣ዓለም ብተጋብርክን፣ ብታሪክን፣ ብጅግንነትክን አዛሪብክያ። ኹርዒ ጊዜኺ መጻኢ እዩሞ ተኸልዕላይ። እንኳን ካባኺ ተፈጠርኩ።

ጸላእትና ንግና ክኾኑን፣ ኸመሰሉን አይኸአሉን፣ ንሕና ድማ ናፍቲ ጸላእትና ዝንሄውሉ ረሳሕ
 ብርኪ አይንወርድን ! ትግራይ ወይቲ አዶ እዋናዊ ጸገምን ተጓንፎታትን ኸጋጥማ ይኸዕል፣ እዙይ ድማ ነግራዊ ኸስተት
 ሂወት እዩ። ጸላእትና ኸርድእዎን ኸፈልጥዎ ዘለዎም ቕንዲ ነጥቢ ግን፣ ትግራዊ ብእዋናዊ መከራን ሽግርን ዝስበር
 ማንነት ኮነ ስብእና የብሉን። የግዳስ ብሓዊ እናተፈተነ ከም ወርቂ እናተኾለግን፣ እናደመቕን ዝኸይድ እምበር! ሎሚ
 ዘጓንፈና ጸገማት ኩሉ ብሓድነትን፣ብስምረትን ፈንጂሕና፣ እታ ናይ አቦታትናን፣ አዴታትና ዝኾነት “ሃገረ ትግራይ”
 ከምንሃንጽ ምንም ዓይነት ጥርጣረ የብልናን፣ ትግራይ መፍለቕትን፣መፈልፈሊት ጀጋኑ እምበር፣ መዐከቢት ሃመማ
 ኸምዘይኮነት፣ ዓለም ብዘገረመ መልክዕ አብ ውሽጢን፣ አብ ደገን ብዘሉ ትግራዊ አመስኪርና አለና። ቻልስና ተጀሚሩ
 እምበር አይተዛዘመን፣ አደ ትግራይ ደሚቻን ብፍሽኽታ ተወሊዓ ኸሳብ እንሪአ ኸንቻለስ ኢና ! ብፍቕሪን ብታሕጋስን
 እትግለጽ አዶ እምበር፣ እትሓዘን አዶ አይክትህልወናን። ንብዓት አዴና ንምጽራግ ፍስኽታ ወለድና ንምምላስ “ብወፍሪ
 አዴታት ትግራይ” ዝተጀመረ መጥቻዕቲ፣ ብኹሉ ዓቕምና ብዘፈቕዶ እናተሰለፍና፣ ጸላእትና አይኮነን ክጻፈናናስ፣
 ንትግራይ ገዳም ከምዘይሸኑ ጌርና ከምንድህሎም ዘጠራጥር ነገር የብልናን።
 አዶ ትግራይ ወይቲ እልል በሊ፣ ደቕኺ ኹብ ጫፍ ናብ ጫፍ፣ ብእንተኺ ደጋጊምኻ ዝምወት
 እንተዝኸውን እታ ሓንቲ ሂወቶም ከሕልፉልኺ ዓሲሎም አለው። ትግራይ ዓደይ አብ ደገ ዘለና ደቕኺም፣ ዋላኻ አብ
 ሕቕፍኺ ኮይና በደልኪን፣ መከራኺን አይንካፈል እምበር፣ ስቓይኺ ስቓይና! ሓዘንኺ ሓዘና !
 መኸራኺ ፣መከራና እዩ !
 ንሕና አብ ዝሃለና ንሃሉ፣ ብዙይካኺ ሂወትና ህውቱት እዩ ! የግዳስ እንታይም ይግበር፣ ቡብዘለናዮ ንግኺ እንበቕ ነገር
 የለን። ኩሉ ድማ ኸሓልፍ እዩ። አንቲ “ሸኮር ዓድና” ኩርዓትና፣ ማንነትና፣ ኸብርና ትግራይና፣ድማ ናብቲ ንቡር

ታሪካዊ ቦታኪ ክትምለሲ ኢኪ። እወ ንሕና ንጅምር፣ ደቕናን ደቕ ደቕናን ድማ ይዛዝምዎ። ቐድሚ ሃገርኪ ነይርኪ፣ድሕሪ ሃገር ኮይንኪ፣ ቐድሚ ሃገርኪ ናፍቲ ዝነበርኩዮ ታሪካዊ መንነትኪ ብደቕኪ ክትምለሲ ኢኪ። “ንዓኪ ዘይኸውን የለን ትግራይ ዓዲ ወርቂ ተሸለምለይ”

ትግራይ ብደቕ ንዘልኣለም ተኸቢራ ትነብር ! ክብርን ሞገስን ብእንተ ትግራይ ሂወቶም ዝገበሩ ስውኣትና ! ክብርን ሞገስን ንኹሉም ብእንተ ትግራይ ዝዋደቐ ዘለው ጀጋኑ ምክልኻል ሓይልታት ትግራይ ! ክብርን ሞገስን ንቶም መራሕቲ 2 ምዕራፍ ጀጋኑ፣ መሪሕነት መንግስቲ ትግራይን፣ሴንትራል ኮማንድን ! ክብርን ሞገስን ብኹሉ ወገን ተሰሊፍኹም ትቐለሱ ዘለኹም ተጋሩ እህዋተይን ኣሓተይን ! ክብርን ሞገስን ንሙሁራት ትግራይ ! ዳይገገራ ትግራይን ! ደገፍቲ ቐልሲ ሕዝቢ ትግራይን ?!

ትግራይ ትስዕር የቐንየለይ
mba1277@gmail.com
07/16/21